

De la comèdia grotesca al drama patriòtic

El segon volum del 'Teatre' de l'obra completa de Josep M. de Sagarra, editada per 3i4, inclou la producció de l'autor estrenada entre els anys 1922 i 1924. Hi apareixen farses, drames rurals i una obra patriòtica.

“Que és molt de missa? Doncs encara hi guanycs. / Que dansa malament? Millor per tu; / se t'allunya el perill de portar banyes, i no t'hauràs de barallar amb ningú.” El senyor Ramon intenta que el seu nebot accepti la Lluïseta, un bon partit, i gira els defectes de la pubilla en virtuts. Si és lletgeta, porta ulleres i té una mica geperut el cos, “així no t'encendrà massa fogueres, / que el matrimoni és cosa de repòs”. Però el senyor Ramon amaga un passat: manté en secret un casament forçat. Quan “era de sang encesa”, va fer una filla a una noia, “a la vora de Manresa”, i s'hi va haver de casar. Havia aconseguit que mare i filla no es moguessin de Manresa, però ara han decidit venir a Barcelona. L'embolic és fenomenal, perquè el nebot i la filla manresana, sense saber que són cosins, s'han enamorat.

Es una comèdia d'embolics servida amb un vers expressiu i sorprenentment elegant. Quan la llegeixes, la veus dalt de l'escenari, de tan clara que se't fa, amb l'avantatge que pots recular quan vulguis per tornar a sentir els versos i satisfer més bé l'admiració que causa l'enginy del versificador.

El 1922, Sagarra va aplicar l'elegància del seu vers a la farsa i el resultat es diu *El matrimoni secret*, comèdia grotesca en tres actes estrenada al Teatre Català del Romea el 24 d'octubre de 1922.

Ara la podem llegir a l'obra completa de Josep M. de Sagarra que publica l'editorial 3i4 sota la direcció de Narcís Garolera. Forma part del volum 16 i correspon al segon del teatre. Cinc obres

més acompanyen la comèdia, *Cançó de taverna*, *El foc de les ginesteres*, *Cançó d'una nit d'estiu*, *Les veus de la terra* i *Fidelitat*. Totes sis van ser estrenades entre els anys 22 i 24.

“A la farsa –ens diu Miquel M. Gibert, especialista en el teatre sagarrià i col·laborador de Garolera en l'edició aprofitada arguments clàssics i hi incorpora, per una banda, elements que s'acosten al melodrama i, per una altra, un fons de tristesa i melangia que trenquen la convenció de la farsa i la porten a una situació sorprenent. Alguns versos poden recordar el Molière de *L'avar* i *El misantrop*.”

Es una comèdia grotesca, però l'autor no rebaixa mai el to del vers. “La brillantor del vers –diu Gibert, professor, com Garolera, de la UPF– l'allunya del simple sàinet. És una cosa més elaborada. El llenguatge sembla col·loquial, ple d'expressions i dites, però sense caure en la vulgaritat ni en el rodolí fàcil. El vers en Sagarra pot ser més o menys plàstic, o abarrocat, però sempre és expressiu. I mai no és una efusió, una simple exhibició virtuosa; sempre hi ha una tensió narrativa.”

El volum ofereix una novetat bibliogràfica. Per primer cop, *El foc de les ginesteres*, el text dramàtic que Sagarra va dedicar a la Guerra dels Segadors, entra en una obra completa. El franquisme

l'havia prohibida i havia estat exclosa del volum de les *Obres Completes* de la Selecta, aparegut el 1948.

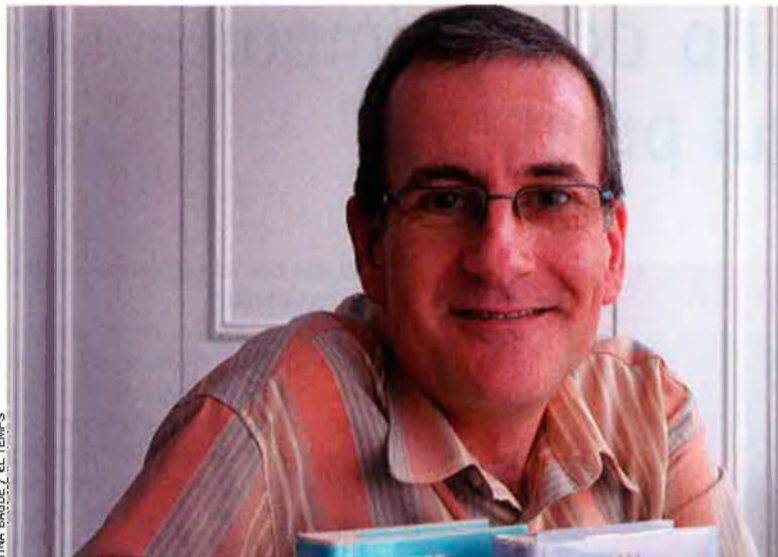
L'obra es va estrenar, també al Romea, el 7 de maig de 1923 i poques setmanes després va aparèixer impresa, a l'editorial Pàtria, però ja no es va reeditar fins a la mort de Franco. Ho va fer la Selecta el 1976, en una edició preparada per Celestí Martí Farreras, i Gibert la va editar el 1993 a la col·lecció “El Garbell”, d'Edicions 62.

“L'obra –ens diu Gibert, autor d'una novel·la històrica, *La victòria de la creu* (Proa), premi Crexells a la millor novel·la de 2006– és més interessant històricament que no literàriament. Quan Sagarra l'escriu el catalanisme es troba en un moment clau. El 22 neix Acció Catalana, el partit que vol aplegar el corrent nacionalista d'esquerra dels elements que provenen del republicanisme federal i el sector renovador de la Lliga. Sagarra s'hi adhereix, al costat dels escriptors més destacats de l'època. A més, és l'home del moment: acaba de guanyar la Flor Natural dels Jocs Florals. L'estrena aixeca una gran expectació. La força pública envolta el teatre el dia de l'estrena i les localitats del galliner no es posen a la venda.”

El foc de les ginesteres, per tant, forma part d'aquell moment d'efervescència política en el qual van participar molts escriptors. Sagarra va contribuir-hi amb una obra patriòtica, que segurament va haver de fer massa de pressa i corrents. “El manuscrit demostra –ens diu Gibert– que és una obra escrita molt de pressa, amb poca cura en la puntuació i en l'ortografia. Aquí és especialment descarat. I la cal·ligrafia és ràpida. Per tant, la devia escriure en poc temps, respondent a la sol·licitud d'algú.”

La crítica ho va veure. “Prudenci Bertrana, a *La Veu de Catalunya*, diu que hi ha poesia, però no hi ha veritable drama, si bé reconeix que això és el que vol Sagarra, que ja en té prou amb aquesta poesia posada damunt de l'escenari.” Prudenci Bertrana va escriure que “com a constructor d'una acció, en Sagarra pot no haver-se pas acreditat de subtil ni de

“El foc de les ginesteres” va ser exclosa per la censura de les obres completes de Sagarra publicades per Selecta

TINA BAGUÉ / EL TEMPS

Miquel M. Gibert, professor de la Universitat Pompeu Fabra i especialista en el teatre de Sagarra –aquí, en una foto dels anys 20–, col·labora amb Narcís Garolera en l'edició crítica de 314 dels volums de l'obra completa de Josep M. de Sagarra dedicats al seu teatre.

traçut” i “en Sagarra té més confiança en la suggestió de la seva poesia que en la que es desprèn dels mateixos esdeveniments, i el més dramàtic de l'assumpte ho deixa entre bastidors.”

A més de peces curtes que n'anuncien de més llargues –l'ambient de *Cançó de taverna* fa pensar en el d'*El cafè de la*

marina–, el volum inclou dues obres, *Les veus de la terra* i *Fidelitat*, que pertanyen a allò que Xavier Fàbregas anomenava, parlant de Pitarra, “drama jurídic”, comenta Gibert.

“Són cants de fidelitat al propi país, entès com un arrelament al paisatge, la gent i el marc rural. En aquest sentit,

Sagarra s'acosta ideològicament a una part dels drames jurídics de Pitarra, si bé hi afegeix un cert aire simbolista i un caràcter més poètic, una estètica més refinada”, apunta Gibert.

Lluís Bonada

Trossos i mossos

Alfons Llorenç

Odi

Crema Xàtiva la nit de sant Joan. Puja el fum i embolcava el castell. Cruixia el foc al ritme de l'estrèpit de polsos enfonsaments. Era fa 300 anys i era la vespra de la festa més gran, la que festivava el poder fecundant del vigorós pare Sol. I, no, no era el foc sagrat del solstici d'estiu. No eren les fogueres solars, que la nostra gent adorava –cantant, ballant, botant-les per a adquirir benaurança– i reverenciava –agenollant-se amb les mans esteses sobre els pits. No hi havia ball (“Fadrinets, entreu en la dansa,/ los qui esteu per a dansar,/ poseu-se entre dues dones/ i agafeu-les de la mà”); ni cant (“Dóna'm la maneta,/ puja'm prompte al lilit); ni rentada de cares a les meravelloses fonts al punt de la mitjanit, quan rajaven la *flor de l'aigua*, prenyada de ventura, fertilitat i amors; ni espera de la benèfica rosada que atura l'envel·liment i augmenta la bellesa i forneix d'estima. Ningú no

EL TEMPS

va recollir les meravelloses plantes, ningú no va veure florir la màgica falaguera que floreix, grana i escampa llavors d'or de felicitat.

No, ningú no va poder celebrar la nit de l'amor, “alba d'enamorats, llum de nova vida”. El dimecres 22 de juny de 1707 els botiflers ja havien expulsat els habitants de Xàtiva “sin dexar persona viviente en la ciudad”. Aquell dia els darrers habitants, dos capellans, Martí i Trobat, i set ciutadans traslladaren a la Seu –per salvar-lo– el venerat santcrist del Carme. Una final silenciosa comitiva fúnebre. El dijous, 23 de juny, la santjoanada, era també el Corpus, i ja no es va poder fer la grandiosa processó xativenca, manifestació de la cultura i el municipi. Aquell dia, festa major de les ciutats, pels carrers de Xàtiva només corria la barbàrie deslligada dels soldats castellans i francesos, embogits amb teies, calant foc i saquejant les cases –“arruinar i abrasar”–, matant la ciutat.